

Divadlo oProti, Blatnice pod Sv. Antonínkem, ČR

ZAŽEHNUTÍ ANEB BLATNICKÝ BAJKONUR

Inscenácia českého hostujúceho Divadla oProti priniesla autorský text s autobiografickými črtami, ktorý prináša svojbytnú generačnú výpoveď o priateľstve, o vzťahoch a živote mladého človeka na dedine, jeho očakávaniach od budúcnosti a ich konfrontácii so skutočnosťou. Text, ktorý Blatničanky priniesli, evokuje až verbatim zápis prežívania dvojice aktérok, ktoré sa v inscenácii síce oslovujú inými menami, ale ich osudy sa do veľkej miery premietajú do premýšľania „postáv“ na javisku. Z toho vyplýva značná miera autenticity, ktorá z inscenácie vyžaruje, no na druhej strane to miestami spôsobuje dojem balastného „klábosenia“ o ničom, z ktorého sa však kde-tu vylúpnu zaujímavé pozorovania a témy, ktoré mladé ženy, obe vysokoškoláčky, riešia, keď sa stretnú v skúšobni v rodnej obci. Spája ich pocit neistoty z budúcnosti, zmätok z rôznych životných rozhodnutí – vhodnosť zvolenej školy, kariéra vs. materstvo. Ďalšou líniou sú otázky identity, ktoré reprezentuje aj motív záľuby vo folklóre jednej zo žien – čo z našich tradícií je ešte pre nás dnes nosné, ako s tým narábame, čo je už vyprázdnené a čo stále ovplyvňuje naše myslenie? Okrem toho sa v inscenácii tematizujú aj komplexy menejcennosti, hľadanie vlastnej pozície vo svete – jedna z postáv je konzervatívnejšia, opatrnejšia, možno až zakríknutá, druhá je odvážnejšia, nekonvenčná, radikálnejšia – obe v spoločných dialógoch skúmajú, čo im ich postoje prinášajú a aký efekt to má v ich životoch.

Vďaka tomu, že tvorkyne spracovali látku, s ktorou sú úzko späté, jazyk inscenácie je prirodzený, čo je pozitívum, avšak celok by zniesol aj radikálnejšie škrtky. Hoci istý pocit banálnosti bežnej situácie je zámerný, z dramaturgického hľadiska by sa dalo uvažovať o tom, ktoré pasáže rozvíjajú a posilňujú celkovú výpoveď a ktoré sú viac-menej nikam nevedúcimi a neveľmi podstatnými digresiami. Príkladom je práve gagarinovská línia, ktorá by si zaslúžila prepracovať a viac motivicky previazať so životmi dievčat, alebo vypustiť. Po čase totiž divák mohol nadobudnúť pocit zdĺhavosti deja bez jasnejšej kulminácie a práve v dôležitých momentoch strácal pozornosť. Predstaveniu tiež veľmi neprospel prenos do iného priestoru, z domáceho „site-specific“ do inak rozloženého kukátkového priestoru, ktorý bol aj akustickou prekážkou pre zrozumiteľnosť textu. Z toho mohli vyplývať aj technické nedôslednosti ako rozprávanie chrbtom k divákovi, do hluku fénu a pod. Na druhej strane veľkým pozitívom bola schopnosť herečiek veľmi prirodzene existovať na javisku, zabývať a ovládnuť ho a vzájomne komunikovať.

Naboso, Nitra / SR

PIARGY

Titul Piargy je v Nitre dobre známy vďaka inscenácii Romana Poláka z Divadla Andreja Bagara, ktorá bola úspešným titulom v sezóne Rodinné striebro. Textovú predlohu vtedy Polák vystaval ako koláž motívov z naturalistickej prózy Chrobáka, Švantnera a Figuli, rámcovanú Švantnerovou rovnomennou poviedkou. Súbor divadla mladých Naboso pod vedením Štefana Foltána išiel v tvorbe svojou cestou – využili síce ústredný motív dediny Piargy, ktorá reprezentuje akúsi slovenskú Sodomu, štruktúra rozprávania však dostala v ich podaní nové kontúry. Dej ich inscenácie sa odohráva paralelne v dvoch líniách – jedna je spätá s pôvodným, až márquezovským príbehom o obci, v ktorej sa obyvatelia oddávajú nerestiam a preto obec za trest „zmizne zo sveta“, druhá je však nanajvýš súčasná a mladí tvorcovia v nej poukazujú na negatívne javy, s ktorými sa stretávajú vo svojom okolí. Ostrosť strihov medzi týmito dvoma svetmi zjemňujú vstupy rozprávača, pohybové pasáže a tiež práca s rekvizitami, drevenými latami, ktoré v priebehu predstavenia reprezentujú rôzne prostredia a predmety.

Pozitívom inscenácie je jasný dramaturgický zámer – aktualizácia presah Piargov v kontexte súčasnej spoločnosti, výstraha pred stratou morálnych mantinelov, v niečom až mravoučný odkaz mladej generácie smerom k rovesníkovi, ale aj staršej generácii. V jednotlivých fragmentoch, miestami vzdialene pripomínajúcich až uhlárovský štýl komentovania sveta, sa tvorcovia zaoberali témami ako sú manipulatívne praktiky maskované kladnými hodnotami (hodina pozitívnej energie a pozitívnych afirmácií ako biznismodel), spoločenský problém názorového ovplyvňovania mladej generácie a príťažlivosti extrémnych postojov (scénka „pred voľbami“), homofóbia a iné druhy neznášanlivosti (youtuberka Lívia ako prostriedok radikalizácie), byrokracia (scéna na úrade) či absencia autorít a nositeľov hodnôt (scéna v triede, kde sa učiteľka neohradí voči šíreniu dezinformácií). Vrcholom tejto časti je extrémna televízna šou, ktorá prekračuje etické princípy aj akékoľvek rámce korektnosti.

Hoci tieto výjavy sú, samozrejme, zámerne zveličené ad absurdum a zároveň preto miestami príliš paušalizujúce a zjednodušujúce realitu, problematickejšie než rozohrávanie „súčasných“ fragmentov, v ktorých mohli členovia súboru využiť aj pozorovacie schopnosti a vlastnú skúsenosť, pôsobila línia Piargov. Osud dediny, aj kvôli čiastočne nezrozumiteľnej interpretácii textu rozprávačom a tiež bláznivou Johankou, sa stal len akýmsi pomyselným výkričníkom – pozrite sa, ako to dopadne, keď sa prekročí miera! Rozprávač, ktorý sa napokon predstaví všetkými pomenovaniami pre diabla, dvíha varovný prst s tvrdením, že ešte je čas zmeniť sa, samotné Piargy a ich špecifické reálie však ostávajú v úzadí. Konceptia, ktorú si tvorivý tím vymyslel, je totiž dvojsečnou zbraňou najmä pre možné sklznutie k jej mechanickému naplňaniu. Pri najmenšej nepozornosti alebo nedomyslenej zmene striedavý princíp nevyhnutne odhalí švy – režijné a herecké chyby – a tiež časom sklzne do predvídateľnej monotónnosti. Kľúčovým nedostatkom štruktúry inscenácie je však najmä nedisciplinovanosť v prenose pozornosti z jedného elementu na druhý a z toho prameniaca chaotickosť. Napríklad samotné vytváranie predelových obrazov s drevenými latami je efektné, ale ak zároveň v tej istej chvíli prebieha monológ, divák nevie, či má pozornosť sústrediť na vizuálny vnem alebo na informácie obsiahnuté v texte. A keďže inscenátori nám zdôraznením jedného alebo druhého prvku nevymedzia fókus, nedokážeme rozlíšiť, čo je pre naše vnímanie celku inscenácie podstatné.

Yoram Loewenstein acting school, Tel Aviv/ Izrael

VIRTUAL REALITY

Izraelskí hostia prišli na festival s témou, ktorá je pre súčasnú mladú generáciu príznačná, keďže sa neraz zdá, že vo virtuálnom svete trávajú viac času ako v tom reálnom. Inscenácia Virtuálna realita je postavená na jednoduchej klasickej schéme – hlavný hrdina Adi je outsiderom v reálnom svete, vo virtuálnom svete však žije iný život, nachádza v ňom aj lásku, ktorá však jedného dňa zmizne a je potrebné ju zachrániť. Scénické spracovanie je efektné, miestami až kabaretno-muzikálové. Rámcojú ho vstupy čudáckeho principála, ktorý, ako sa neskôr ukáže, má mefistofelovské vlastnosti. Úvodný choreograficko-vizuálny obraz s displejmi mobilných telefónov jasne naznačuje, že Adiho spolužiaci vnímajú len svet „selfiečok“ a „likeov“. Jemu je virtuálna realita cudzia, keď však na narodeniny od sestry dostane mobil, disco-diablica Siri a jej čertovskí spoločníci Adimu vytvoria falošný profil na sociálnej sieti. A chlapca, ktorého si v reálnom svete nikto nevšíma, si pridá medzi priateľov jeho tajná láska Jasmin, s ktorou sa začnú zbližovať. Jasmin však odrazu ktosi vymaže a Adi sa rozhodne letieť do „cloudu“ za ňou. Práve v tejto časti vzniká najviac dramaturgických nejasností a problémov v motiváciách postáv – jednak sa nedozvedáme, čo predchádza Jasmininmu vymazaniu, ale predovšetkým dochádza k nepochopiteľnému charakterovému zvratu, kedy sa z digitálne negramotného Adiho stáva expert a IT génus.

V cloude sa napokon Adi dozvedá, prečo bola Jasmin vymazaná – hackol/zablokoval ju jej ex. Zároveň tam dochádza k stretnutiu s avatarom všetkých spolužiakov, ktorí sa priznávajú, že vo virtuálnej realite žijú iné životy najmä preto, že v tom reálnom sú si sami sebou neistí. Morálny apel na záver je trochu silný, hoci zámerom je zrejme dostatočne adresne zasiahnuť cieľové publikum rovesníkov hereckej skupiny. Tomu bola prispôsobená aj estetika inscenácie, ktorá pripomínala nejeden americký teenage seriál. Ďalšou nejasnosťou bola najmä frontálna interakcia trojice Ali-Jasmin-Jasminin priateľ, ktorí svoje repliky počas stretnutia adresovali priamo divákovi – nebolo zrejme, či to bol zámer, či takýmto spôsobom chceli tvorcovia sprítomniť existenciu v dvojrozmernom virtuálnom svete alebo išlo o trochu neprirodzenú snahu prehovoriť „do duší“ divákom. Oceniť však určite treba gesto hostí, ktorí odohrali predstavenie v angličtine. To mohlo spôsobiť isté citelné herecké rezervy, no inscenácia bola vďaka tomu zrozumiteľná aj divákovi v Nitre, ktorí – najmä tí z generačne spriaznených radov – výkony hostí z Izraela ocenili intenzívnym potleskom.